

VALET

DE ABSOLUTA röstsiffrorna vid andrakammarvalen sedan 1932 samt vid landstings- och elektorsvalen 1934/35 och 1938 framgå av följande tabell:

	H.	Bf.	Folkp. ¹	Soc.-dem.	Soc.-part.	Komm.	Övriga
1932	576,803	351,215	301,744	1,040,689	132,564	74,245	17,846
1934/35	508,751	279,174	262,930	883,907	83,147	58,377	22,019
1936	512,781	418,840	376,161	1,338,120	127,832	96,519	47,500
1938	465,834	328,834	318,563	1,313,755	49,199	98,769	33,561
1940	518,209	344,287	344,149	1,546,785	18,432	101,423	—
Partiernas andel i valmanskåren vid andrakammarvalen.							
1932	23,2	14,1	12,0	41,7	5,3	3,0	0,7
1936	17,6	14,3	12,9	45,9	4,4	3,3	1,6
1940	18,0	12,0	12,0	53,8	0,6	3,5	—

Egentligen säga dessa siffror det väsentligaste, som kan sägas om årets borgfredsval. Några korta kommentarer till dem skola dock fogas. Valdeltagandet, som var 74,5 procent år 1936 och 67,6 procent år 1932, kan ännu icke exakt beräknas men torde ligga omkring 70 procent. Det var det näst högsta sedan kvinnoröst-rätten införts, och var överraskande högt med tanke på den här och var ostentativa likgiltigheten före valet, på uppmaning-arna från vissa håll till röststrejk, på ovilligheten hos några utanför samlingsregeringen stående riktningar att ställa upp och låta räkna anhängarnas skara, samt slutligen på inkallelserna och bensinrestriktionerna.

Valets tendens var förhållandevis enhetlig. Socialdemokratien uppslukade i stort sett det socialistiska partiet, lämnande endast några munsbitar över åt kommunisterna. Vid 1932 och 1936 års val hade arbetarpartierna tillsammans majoritet bland väljar-folket; först vid 1938 års val erhöilo socialdemokraterna ensamma

¹ Som folkpartiets rösttal har 1932 räknats liberalernas och frisinnade sammanlagda. I rösttalet då ha även inräknats de 8,445 röster, som avgåvos för Jönk. läns Valmansförening, som 1932 samverkade med högern men efteråt ingick i folkpartiet. Anmärkas må, att 23/27-åringarna saknade rösträtt vid valet 1934/35.

flertalet av rösterna men mot deras 50,5 procent då svara 53,8 procent nu. Utöver röstvinsterna från det demolerade Flygpartiet presterade socialdemokraterna nu en i och för sig icke överväldigande men dock mycket jämn röststegring, som blev dubbelt effektiv därför att den borgerliga kartellen i regel icke kunde hålla de gamla röstetalen. Sannolikt härrörde denna röststegring till en större del från nytillskott bland de yngre väljarna än från förutvarande borgerliga. Kommunisterna gjorde en låt vara ringa framryckning men vederlade riktigheten av folkpartiets tes att det bästa antikommunistiska kampmedlet vore tilltro till väljarnas smak; nu fingo Sovjethejdrukarna i Stockholm nästan lika många röster som folkpartiets Dagens-Nyhetersfalang och i det gamla liberala Göteborg t. o. m. fler röster än folkpartiet.

På den borgerliga sidan lyckades endast högern öka sitt röstetal från 1936, ehuru blott med 1 procent. Partiet har vid de fyra senaste åren visat en anmärkningsvärd stabilitet, i vilken endast motgångarna i en del städer 1938 inneburit någon större rubbning. Återvinningen i Stockholm bör främst tolkas som ett starkt personligt förtroendevotum för hr Bagge; i övrigt synes högern — tvärtemot synliga uppgifter — relativt bäst ha hållit sitt röstetal på landsbygden. Den vikande tendens för mellanpartierna, som man redan 1938 kunde skönja, har även i år gått igen. Främst gäller detta om bondeförbundet, som under det idélösa Bramstorpiska styret gått tillbaka över hela riket trots det stabila intressepolitiska underlaget och nu definitivt tycks ha förlorat lantarbetarna. Folkpartiet, som på sina håll gick till val med en sällan skådad sangvinism, förlorade tillhoppa nära 9 procent av väljarkåren från 1936, men tendensen var ej entydig utan partiet kunde i ett tiotal kretsar, särskilt på Västkusten, registrera vissa framgångar. Knappast inom någon krets häntyda emellertid förskjutningarna mellan de borgerligas röstetal på någon verklig strömkäntring; så små, som de politiska differenserna dememellan i år voro, torde variationerna ofta förklaras av kandidatlistorna eller andra »lokale forhold». Det markantaste intrycket var faktiskt bondeförbundarnas olust och soffliggande samt mellanpartiernas oförmåga att försvara gränsmarkerna till vänster.

Vid 1936 års val, då en 75-procentig borgerlig kartellbildning fanns, räddade kartellen 12 mandat åt de borgerliga. I år, då kartellen var ungefär 95-procentig, räddades 10 mandat (4 höger-, 3 bondeförbunds- och 3 folkpartimandat). Utan kartell skulle parti-

ställningen följaktligen ha varit 83 borgerliga, 144 socialdemokrater och 3 kommunister mot nu 93, 134 resp. 3. Om den borgerliga kartellen varit 100-procentig, skulle ytterligare ett högermandat (i Norrbotten) och ett bondeförbundsmandat (i Jämtland) ha erövrats. (För de folkpartister, som i kartell gärna se en hämsko, kan Norrbottensvalet med fördel studeras; trots att folkpartiet där vägrade att gå med högern tappade det en fjärdedel av rösterna.) Som ovanstående siffror ge vid handen, har kartellens utslag i år varit mindre än 1936. Orsaken härtill är främst den för socialdemokraterna matematiskt sällsynta turen, att splittringen bland de tre arbetarpartierna blott i en enda valkrets haft inverkan, nämligen i Stockholms stad, där en — f. n. blott teoretiskt tänkbar — »arbetarekartell» skulle ha tagit statsrådet Bergquists mandat.

Trots den borgerliga kartellen men tack vare att socialdemokraterna i en serie »närstrider» genomgående dragit det längsta strået ha de i år blivit ansenligt överrepresenterade. Om hela riket räknas som en valkrets, skulle nämligen högern ha erhållit 41 (— 1), bondeförbundet 28 ($\pm$ 0), folkpartiet 28 (+ 5), socialdemokraterna 124 (— 10), socialisterna 1 (+ 1) och kommunisterna 8 (+ 5). (Skulle Gotland med hänsyn till sitt grundlagsenliga mandatprivilegium räknas för sig, finge högern 42 och folkpartiet 27 mandat.) Vallyckans nyckfullhet kan synas särskilt frapperande, när det gäller de praktiskt taget jämnstarka mellanpartierna. Folkpartiet blir dock enligt gällande valsysteem alltid dömt till underrepresentation, så länge dess röststyrka i en del kretsar främst i södra Sverige icke förslår till något mandat. Bondeförbundet däremot får med hänsyn till landsbygdens lägre valdeltagande sina mandat något billigare än vad mandat i städerna kosta utan att partiet därför kan anses gynnat.

Årets val får främst bedömas som en manifestation av det breda samarbetet inåt och den fasta vakthållningen utåt. Den talrika och värdiga uppslutningen på valdagen trots bristen på partiskiljande signaler demonstrerade den svenska folkstyrelsens inneboende livsstyrka, som just nu förnimmes mer levande och fördjupad än tillföre. Så länge det nuvarande ovisshetsläget består, kan ingen ansvarskännande i oträngt mål genom partifejder vilja underminera den nu mer än någonsin erforderliga samlingen; just därför var det tillfredsställande att bondeförbundsfarsen i regerings-

Valet

frågan efter valet — som vanligt när det gäller bondeuppror i det Bramstorpska lägret, frestas man att säga — slutade i en spänd väntans upplösning i intet. Man må ha en än så kritisk mening om 1930-talets svenska politik eller om vår folkstyrelsens funktionssätt, men samlingsregeringens partier ha ett det otvetydigaste folkliga mandat, i motsats till de olegitimerade personer i olika politiska väderstreck, vilka i dessa dagar visa en märkbart nervös handlingsiver.

Men en sak måste dock fastslås med tanke på utvecklingen efter detta krig. Den nyvunna socialdemokratiska majoriteten i bägge kamrarna kan, om den stabiliseras, rubba den jämvikt mellan olika grupper och intressen, vari denna tidskrift alltid sett grundvalen för den svenska folkstyrelsens säkerhet och sundhet. Valet har betygat, att vad man kallar arbetarklassen mer än någonsin röstat efter klasstillhörighet. Aldrig ha väl den utrikes- och försvarspolitiska utvecklingen så flagrant felbedömts som av vårt socialdemokratiska parti under 1930-talet, och aldrig har heller ett parti erhållit en sådan för andra partier förkrossande absolutio som den 15 september. Alltifrån det Branting för första gången kanderade 1890 tills nu ha socialdemokraterna i en obruten aritmetriskt progressiv serie ökat sitt röstetal; vad säger, att de just i år nått kulmen eller att deras herravälde över staten skall bli kortfristigare än deras tjuguariga herravälde över våra större städer? Som partiherde och partifösare har statsminister Hansson visat ett ouppnåeligt mästerskap bland Internationalens levande och döda banérförare. På arbetarsidan kan man knappast längre tala om ett val eller om deltagandet i en folkdom utan blott om en folkräkning. Vi ha kort sagt fått en utslagsgivande och till synes stabil ständsrepresentation inom tvåkammerssystemet trots representationsreformen. Betingelserna för hela partisystemet ha i så fall i grunden ändrats.

Dessa framtidsperspektiv må dock dryftas först sedan vårt land kommit i lä. För stunden tro vi på ärligheten i statsministerns försäkran att den nyvunna makten ej skall brukas till övermakt. Till dagens aktuella demokratiska problem vill Svensk Tidskrift i särskilda uppsatser återkomma.